บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์เสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

Products' Quality Standard Development for Papyrus Mat, Baan Wiang Pang Kham, Wiang Nua Subdistrict, Wiang Chai District, Chiang Rai

รักชนก อินจันทร์* และชญานิน วังตาล
Rakchanok Inchan* and Chayanin Wangtan

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำและพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกก 8 คน ผู้ประเมินการถ่ายทอดผู้ทอเสื่อ 25 คน และผู้รู้การทอเสื่อกกในตำบลเวียงเหนือ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกผลการทดลองย้อมสีกก แบบประเมินการถ่ายทอดและแบบประเมินคุณภาพเสื่อกก ผลการวิจัยพบว่า บริบทการทอเสื่อกกรับวัฒนธรรมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พันธุ์กกที่นิยม "กกลังกา" การทอเสื่อกกมีกระบวนการเตรียมเส้นกก คือ การจักกกหรือการกรีดต้นกกออกจากลำต้น 4-6 เส้น ตากแดดให้แห้งทำการย้อมสี ตากให้แห้งสนิท การพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดำเนินการ 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาการย้อมสีกกและพัฒนาเครื่องหมายและฉลาก พบว่า การย้อมสีกกมีปัจจัยที่ส่งผลให้คุณภาพขนาดของเส้นกก ความเก่าใหม่ การชั่ง ตวงส่วนผสม ระยะเวลาในการย้อมสี การใส่สารส้มช่วยเส้นกกสว่าง สีติดดีขึ้น การพัฒนาเครื่องหมายและฉลาก ระบุรายละเอียด ชื่อ ขนาด รูปแบบ ข้อแนะนำการใช้ ประวัติ วันเดือนปีที่ผลิต ผู้ทำและสถานที่ทำ ระยะที่ 2 การตรวจประเมินคุณภาพ พบว่า ลักษณะทั่วไป การประกอบ ลวดลาย สี การเก็บริม และการใช้งานผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน ระยะที่ 3 การถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกสู่ผู้ทอเสื่อกก พบว่า ได้ระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านการนำความรู้ไปใช้พัฒนาต่อยอด ($\overline{X}$=4.52) ด้านการถ่ายทอดเนื้อหา ($\overline{X}$=4.44) ด้านเนื้อหาตรงตามความต้องการและด้านสถานที่ เวลา อาหารมีค่าเท่ากัน ($\overline{X}$=4.24) ระยะที่ 4 การประเมินคุณภาพเสื่อกกจากผู้รู้ในชุมชน พบว่า ทุกด้านได้รับความพึงพอใจระดับมากที่สุด ด้านเครื่องหมายและฉลาก ($\overline{X}$=4.61) ด้านลักษณะของเสื่อกก ($\overline{X}$=4.56) ด้านการประกอบเรียบร้อย ($\overline{X}$=4.47) ด้านลวดลาย ($\overline{X}$=4.25)

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน เสื่อกก

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100
Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100
*Corresponding author; email: rakchanok95@gmail.com
(**Received**: 3 October 2020; **Revised**: 14 January 2021; **Accepted**: 22 January 2021)
DOI: https://doi.org/10.14456/psruhss.2022.55

Abstract

This research aims to study the context of papyrus mat waving of Baan Wiangpangkham, Wiang Nua Sub District, Wiang Chai District, Chiang Rai and develop the quality of papyrus mat based on Thai Industrial Standards Institute. The research samples were 8 members and 20 experts of papyrus mat waving group who selected by purposive sampling technique. Interview and the experiment records of papyrus dyeing were employed as research instrument. The result showed that the context of papyrus mat waving of Baan Wiangpangkham had effect from cultural influences and local wisdom from northeast due to the immigrants in Udon Thani and Kalasin while the famous papyrus type was Kok Lang Ka. The preparing process were slitting papyrus stalk 4-6 pieces, drying, coloring, and preparing for waving. The texture included Barupuem, Crossing Sign, Double Bars, Markhos, Salong, Mark Jab, Khid, Nam Lai, and Thor Pah. According to Thai Industrial Standards Institute, the researcher developed the quality in 4 phases. The first phase was developing dyeing papyrus; the result showed that the effect that influenced dyeing quality included slitting, measurement, mixture, dyeing duration, using alum, and label development. The papyrus quality assessment in second phase showed that general features, producing, textiles, colors, margin sewing, and using passed the evaluations. The demonstration in third phase found that the satisfactions were in highest level including applying knowledge ($\bar{X}$=4.52), transferring content ($\bar{X}$=4.44), content need and place, time, and meals ($\bar{X}$=4.24). The fourth phase, the quality evaluation were in highest level including benchmark and label ($\bar{X}$=4.61), papyrus features ($\bar{X}$=4.56), production ($\bar{X}$=4.47), and textiles ($\bar{X}$=4.25).

Keywords: Products' quality standard development, Community product, Papyrus mat

บทนำ

ภายใต้การแข่งขันและการเปลี่ยนทางด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วของสังคมโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวและปฏิรูปการพัฒนาประเทศอย่างเข้มข้นขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในโลก ทั้งนี้การปฏิรูปและพัฒนาประเทศไทยในระยะยาวเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้าน ได้แก่ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม ควบคู่กับการยกระดับฝีมือแรงงานในชุมชนและท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนามนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จากแนวคิดดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดโครงสร้างเศรษฐกิจและระบบตลาดภายในประเทศเพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศมีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับชุมชนและระดับจังหวัด ส่งเสริมให้มีตลาดหรือจุดรวบรวมผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้าของชุมชนผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของคนในชุมชนสะท้อนถึงวัฒนธรรมแนวคิดและภูมิปัญญาแต่ละชุมชน โดยมีกระบวนการพัฒนาต่อยอด ทั้งด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มและนวัตกรรมในเชิงอุตสาหกรรม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2559) นอกเหนือจากนี้ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ที่ยึดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาคการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนและเมืองต่างๆ ให้สูงขึ้น ดังปรากฏให้เห็น

ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน กล่าวคือ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าที่สูงขึ้นโดยการวิจัยและพัฒนา การใช้นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์และพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยผ่านการศึกษาวิจัยอย่างใกล้ชิดร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาและภาคอุตสาหกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากวิถีการดำรงชีพที่สั่งสมองค์ความรู้สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องและได้รับการพัฒนาปรับปรุงตามกาลเวลา “เสื่อกก” เป็นภูมิปัญญางานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสานแสดงถึงสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เสื่อกกได้มาจากการนำต้นกกมาสานหรือทอเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกว่า “สาด” (บุญพรรค อวบอ้วน, 2554 อ้างจาก จิตบุณย์ กุลสุวรรณ, 2551) ใช้สำหรับรองนั่งหรือรองนอน เสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย รับอิทธิพลจากการอพยพของบรรพบุรุษจากทางภาคตะวันออกเฉียง เหนือหรือภาคอีสานของจังหวัดอุดรธานีและกาฬสินธุ์มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัยมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอเสื่อกกถึงปัจจุบัน การทอเสื่อกกส่วนใหญ่เพื่อใช้ในครัวเรือนต่อมาปี พ.ศ.2548 ได้จัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ หมู่ 9 ตำบลเวียงเหนือ” ขึ้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลส่งเสริมให้เป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้คนในชุมชนบ้านเวียงปางคำ ในปี พ.ศ.2549 เข้าร่วมโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion) จากกรมพัฒนาชุมชนได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ “ระดับสองดาว” (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2559) เนื่องจากด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์เสื่อกกยังไม่เป็นไปตามคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดสีของเสื่อกกยังไม่สม่ำเสมอกัน ขาดรายละเอียดลักษณะของผลิตภัณฑ์จึงส่งผลให้มียอดการจำหน่ายน้อย หากพัฒนาเสื่อกกให้ได้ตามข้อกำหนดด้านคุณภาพควรใช้หลักเกณฑ์มาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ของกระทรวงอุตสาหกรรมสามารถสร้างความเชื่อถือและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคได้ อีกทั้งยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์เสื่อกก เพื่อต่อยอดแนวทางการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับที่สูงขึ้น

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นโครงการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือระดับพื้นบ้านจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ของกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและสามารถประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภคซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาบริบทและการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกของบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและขยายฐานการตลาดต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทการทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนืออำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายและเพื่อพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

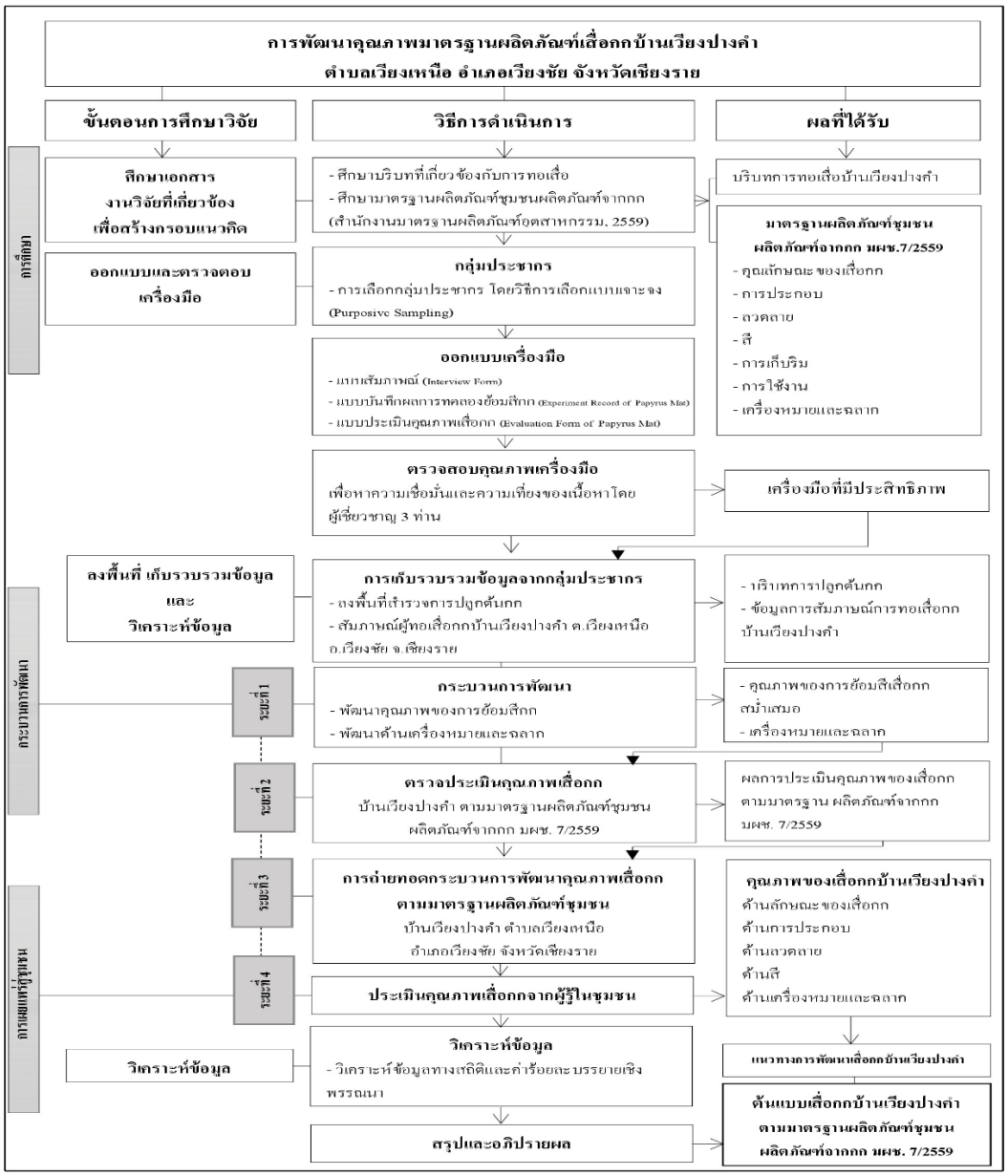

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์เสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนืออำเภอเชียงชัย จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานกับผู้นำชุมชนบ้านเวียงปางคำ หมู่ 9 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย โดยได้ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยจากสมาชิกกลุ่มผู้ทอเสื่อกกของบ้านเวียงปางคำ จำนวน 8 คน จากนั้นได้ลงพื้นที่สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ทอผลิตภัณฑ์เสื่อกก และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางด้านกายภาพและสังคมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ข้อมูลการทอเสื่อกกโดยกำหนดประเด็นสอบถาม ความ

เป็นมาของกลุ่ม การปลูก การเตรียมกกก่อนกระบวนการทอเสื่อ การย้อมสี การทอเสื่อ การเย็บประกอบผืนเสื่อแนวทางการพัฒนาคุณภาพเสื่อกก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากประธานกลุ่มก่อนจากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่ม สำหรับกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกต้นแบบตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก มผช. 7/2559 ผู้วิจัยได้พัฒนาต้นแบบโดยทดลองการย้อมสีกกเพื่อหาคุณภาพการย้อมสีกกให้คงที่และพัฒนาเครื่องหมายและฉลากของผลิตภัณฑ์เสื่อกก แล้วจึงส่งตรวจเพื่อประเมินคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559 จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากนี้ผู้วิจัยได้จัดโครงการถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับกลุ่มผู้ทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 25 คน จากนั้นนำต้นแบบให้ผู้รู้ในการทอเสื่อกกของตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน ประเมินคุณภาพเสื่อกกเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย สรุปผลการศึกษาได้ต้นแบบเสื่อกกบ้านเวียงปางคำตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก มผช. 7/2559

ผลการวิจัย

บริบทการทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า การกระบวนการทอเสื่อกกของกลุ่มผู้ทอเสื่อกกทั้ง 8 คน ใช้กระบวนเดียวกัน คือ การจักกก การย้อมสี และการทอลวดลายเป็นผืนเสื่อ จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นผลการวิจัยตามประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยการผลิต (Input) 1) วัตถุดิบหลักในการทอเสื่อ ได้แก่ ต้นกก ต้นกกของบ้านเวียงปางคำมี 3 สายพันธุ์ คือ กกลังกา หรือภาษาถิ่นเรียกว่า“กก”ลักษณะดอกเป็นสีน้ำตาล กกกลม หรือภาษาถิ่นเรียกว่า “ไหล” ลักษณะดอกสีขาว หากต้นแก่ลำต้นจะเป็นจุดลาย กกสามเหลี่ยม ภาษาถิ่นเรียกว่า “ผือ” ลักษณะลำต้นเป็นสามเหลี่ยม ใบมีความคม พันธุ์ที่นิยมนำมาทอเสื่อมากที่สุดคือ กกลังกา เนื่องจากเมื่อต้นกกแก่ลำต้นไม่มีจุดลายปลูกง่ายส่วนใหญ่จึงนิยมปลูกบริเวณหลังบ้าน การดูแลรักษาต้นกกโดยให้น้ำให้ปุ๋ยเป็นระยะ การเก็บเกี่ยวต้นกกเพื่อนำมาจักด้วยการคัดเลือกจากความสูงของต้นประมาณ 1–2 เมตร ลักษณะสีของลำต้นเขียวไม่อ่อนหรือแก่เกินไปสังเกตจากสีของดอกต้นกกเป็นสีขาวสามารถเก็บเกี่ยวได้ การทอเสื่อกกผู้ทอใช้แรงงานเป็นหลัก ทำในช่วงเวลาว่างจากการทำนา การทอเสื่อกก 1 ผืน ใช้เวลา 1–2 วัน ขึ้นอยู่กับลวดลายของการทอเสื่อกก 2) แหล่งเงินทุนสนับสนุนประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ โดยทางกลุ่มมีการเก็บค่าสมัครสมาชิกเรียกว่า “หุ้น” หมายถึง เงินลงทุนในการทอเสื่อ สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มสามารถมีหลายหุ้นได้ 1 หุ้นมีค่าเท่ากับ 100 บาท ทุกสิ้นปีจะมีการแบ่งผลกำไรจากเงินที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ อย่างไรก็ตามการทอเสื่อกกใช้งบประมาณไม่มากซึ่งจะใช้สำหรับการสีย้อมต้นกกเท่านั้น 3) กี่ที่ใช้ในการทอเสื่อมี 2 ชนิด คือ กี่ทอเสื่อและกี่ทอผ้า

ภาพ 2 กี่ทอเสื่อ

ภาพ 3 กี่ทอผ้า

4) การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ หมู่ที่ 9 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ได้จัดตั้งกลุ่มและคณะกรรมการขึ้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2548 และได้ตั้งกลุ่มเป็น “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อกก” เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2549 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสนับสนุนสมาชิกกลุ่มให้มีอาชีพเสริม เพื่อเสริมสร้างทักษะคุณภาพด้านการทอเสื่อกก ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ส่งเสริมสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานแบบระบบกลุ่ม เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน ส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็ง การรับสมัครภาคใจของแม่บ้านในชุมชน การพ้นจากสมาชิก เมื่อ ตาย ลาออก แจ้งย้ายออกจากชุมชนหรือฝ่าฝืนระเบียบของกลุ่มไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ในมติของที่ประชุม คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกดำรงตำแหน่งวาระละ 2 ปี จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม คือ ควบคุมบริหารการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จัดทำ เก็บรักษา เงินกองทุน จัดทำระเบียบ บัญชีของกลุ่ม และกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการและประชุมใหญ่ของสมาชิก รวมถึงแก้ไขปัญหา อุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ ของกลุ่ม จัดกิจกรรมให้มีการเพิ่มทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เสื่อกก คณะกรรมการ 3 คน เป็นกรรมการเปิดบัญชีของกลุ่มโดยใช้ชื่อบัญชีว่า“บัญชีเงินฝากกลุ่มทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ”การจ่ายเงินทุนของกลุ่มเฉพาะในกิจกรรมที่เป็นการลงทุนของกลุ่ม เช่น การลงทุนเพื่อทำผลิตภัณฑ์เสื่อกก การออกเงินยืมสำหรับสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่ยืมเงินทุนหรือวัสดุของกลุ่มไปดำเนินการทอเสื่อ ผลกำไรที่ได้รับจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หักร้อยละ 10 สำหรับค่าแรงงานในการผลิตเสื่อ หักเข้ากลุ่มร้อยละ 10 ของราคาผลิตภัณฑ์หรือตามมติของที่ประชุม การประชุมกลุ่มอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของสมาชิกทั้งหมด

2. กระบวนการผลิต (Process) กระบวนการผลิตเสื่อกกเริ่มจากขั้นตอนการจักกก โดยการตัดส่วนหัว และส่วนท้ายกรีดต้นกกออกเป็น 3-4 เส้น ขึ้นอยู่กับขนาดของลำต้นกก สำหรับแกนด้านในต้นกกไม่นิยมนำมาทำเสื่อ

ภาพ 4 ขั้นตอนการจักกก

การย้อมสีกกตั้งน้ำเปล่าในภาชนะปริมาณ 3 ส่วน 4 จนน้ำเดือดใส่สีเคมีย้อมกก 5 กรัม (1 ซอง) หรือตามความต้องการของผู้ย้อม จากนั้นนำเส้นกกลงต้ม 5-10 นาที สังเกตจากการเปลี่ยนสีของเส้นกก นำขึ้นจากน้ำย้อมล้างในน้ำเปล่าอีกครั้ง แล้วนำไปตากแดดหรือผึ่งลมให้แห้งสนิท จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทอเสื่อกกทั้ง 8 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีความคิดเห็นว่ากระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสีของเส้นกก คือ กระบวนการย้อมสี เนื่องจากหากเส้นกกมีสีไม่สม่ำเสมอกันจะส่งผลต่อกระบวนการทอรวมกันซึ่งจะทำเกิดรอยด่างบนผืนเสื่อ จึงจำเป็นต้องสังเกตการอิ่มสีของเส้นกก อย่างไรก็ตามกระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์แต่ละบุคคล หากมีการพัฒนาการย้อมสีกกให้คงที่จะสามารถพัฒนาเสื่อกกที่มีคุณภาพดีขึ้นได้

ภาพ 5 ขั้นตอนการย้อมสีกก

3. ผลผลิต (Outputs) ด้านลวดลายของเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย เกิดจากการสั่งสมความรู้ความชำนาญสืบทอดถึงรุ่นของผู้ทอเสื่อกกมีลวดลายจำนวน 11 ลวดลาย ดังนี้

ภาพ 6 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึม

ภาพ 7 ลวดลายของเสื่อกกลายเครื่องหมายบวก

ภาพ 8 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายบาร์คู่

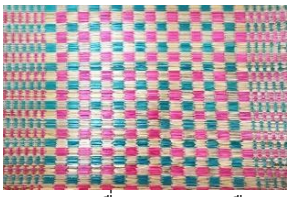

ภาพ 9 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายหมากฮอส

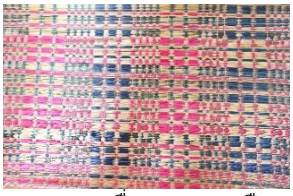

ภาพ 10 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายสะโล้ง

ภาพ 11 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายหมากจับ

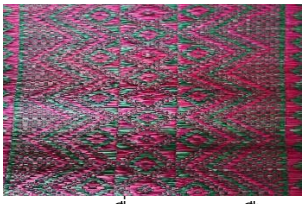

ภาพ 12 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายขิด

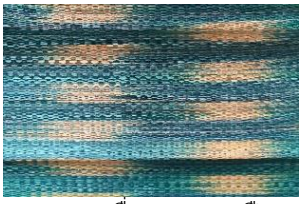

ภาพ 13 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปึมลายน้ำไหล

ภาพ 14 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปีมลายผ้าทอ 1

ภาพ 15 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปีมลายผ้าทอ 2

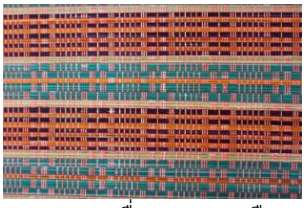

ภาพ 16 ลวดลายของเสื่อกกลายบารูปีมลายผ้าทอ 3

ทั้งนี้ รูปแบบเสื่อกกมี 2 แบบ คือ แบบม้วนและแบบพับ อดีตมีวิธีการทำเป็นผืนเสื่อใช้การเก็บริมเท่านั้น แต่ปัจจุบันนำผ้าเย็บเก็บริมเพื่อให้สวยงามมากขึ้น

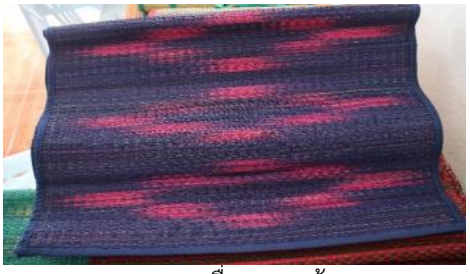

ภาพ 17 เสื่อกกแบบม้วน

ภาพ 18 เสื่อกกแบบพับ

กระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกของบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า จากการศึกษาบริบทและสภาพทั่วไปเกี่ยวกับ ปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และผลการผลิตผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามความต้องการของผู้ทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำให้เป็นตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559 ดังนี้

1) การพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีกกและการพัฒนาเครื่องหมายและฉลาก

การพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีกกมีให้มีความสม่ำเสมอ จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสีกก ได้แก่ (1) การจักกก คือ การใช้มีดปลายแหลมกรีดจากปลายต้นกกข้างหนึ่งไปถึงอีกข้างมีลักษณะเป็นเส้นยาวเสมอกัน เนื้อส่วนด้านในต้นกกจะไม่นำมาใช้ประโยชน์ เส้นกกที่จักต้องมีขนาดเท่ากัน คือ ต้นกกขนาด 0.5 จักกก 3 เส้นต่อต้น ต้นกกขนาด 0.6-0.8 จักกกให้ได้ 4 เส้นต่อลำต้น จะได้ขนาดเส้นกกสม่ำเสมอกัน (2) เส้นกกใหม่และเส้นกกเก่า เส้นกกที่จักใหม่มีลักษณะเป็นสีน้ำตาลอ่อนอมขาวเมื่อนำมาย้อมสีจะได้คุณภาพสีตามความต้องการ หากเป็นเส้นกกเก่าที่มีอายุ 2 ปีขึ้นไปมีลักษณะสีน้ำตาลเข้มทำให้การย้อมสีไม่ได้ตามความต้องการ โดยเฉพาะสีโทนอ่อน อาทิ สีเขียวอ่อน สีน้ำตาล สีชมพูอ่อน สีฟ้า เป็นต้น (3) การชั่ง ตวง และส่วนผสม เพื่อคุณภาพมาตรฐานสีกกมีความสม่ำเสมอ การย้อมแต่ละครั้งควรมีการชั่ง ตวง เพื่อให้สีของเส้นกกสม่ำเสมอกัน (4) ระยะเวลาในการย้อมสีกก การย้อมสีกกต้องกำหนดเวลาเพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานเดียวกันทุกครั้ง (5) การใส่สารส้ม (Aluminum Sulphate) ร้อยละ 0.001 ต่อน้ำหนักของน้ำเปล่าจะทำให้เส้นกกที่ย้อมมีสีที่สว่างขึ้นสามารถเกาะติดเส้นกกได้ดีและสีไม่ติดมือหลังจากการย้อม จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสีกก ผู้วิจัยได้ทำการทดลองย้อมสีกกตามความ

ต้องการของผู้ทอเสื่อกก บ้านเวียงปางคำ คือ สีโทนอ่อน ประกอบด้วย สีเหลือง สีน้ำตาล สีเขียว และสีชมพู นอกเหนือจากนี้ยังพบว่า การย้อมทุกสีโดยใช้อัตราส่วนเท่ากัน ได้แก่ น้ำเปล่า 10 ลิตร หรือ 10,000 กรัม ต่อเส้นกก 1 กิโลกรัม สารเคมีย้อมกก 5 กรัม สารส้ม 10 กรัม ขั้นตอนวิธีการทำคือ ต้มน้ำให้เดือดเติมสีย้อมกก รอให้น้ำเดือดครั้งที่สอง เติมสารส้ม รอให้น้ำเดือดครั้งที่ 3 นำต้นกกลงต้ม 10 นาที ระหว่างการต้มกลับเส้นกกบนล่างให้สม่ำเสมอ เส้นกกใหม่สามารถย้อมได้ สำหรับเส้นกกเก่า 1 กิโลกรัมแช่น้ำสารฟอกขาว 2 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 10 ลิตร ทิ้งไว้ 1 คืน จึงนำไปย้อมสีได้ตามความต้องการ ตามภาพ 19

สรุปผลการทดลองการพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีกก			
	เส้นกกใหม่	เส้นกกเก่า	สรุปผลการทดลอง
สีเหลือง			เส้นกกใหม่ เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีเหลืองอ่อน เส้นกกเก่า แช่ในสารฟอกขาว 1 คืน ใช้เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีเหลืองสว่างขึ้น
สีน้ำตาล			เส้นกกใหม่ เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีน้ำตาลอ่อน เส้นกกเก่า แช่ในสารฟอกขาว 1 คืน ใช้เวลาต้มเส้นกก 10 นาที เป็นสีน้ำตาลสว่างขึ้น
สีเขียว			เส้นกกใหม่ เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีเขียวอ่อน เส้นกกเก่า แช่ในสารฟอกขาว 1 คืน ใช้เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีเขียวเข้มสว่างขึ้น
สีชมพู			เส้นกกใหม่ เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีชมพูอ่อน เส้นกกเก่า แช่ในสารฟอกขาว 1 คืน ใช้เวลาต้ม 10 นาที เป็นสีชมพูสว่างขึ้น

ภาพ 19 ผลการทดลองการพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีกก

การพัฒนาเครื่องหมายและฉลาก การพัฒนาเครื่องหมายและฉลากของผลิตภัณฑ์เสื่อกก ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559 กำหนดให้มีรายละเอียด ดังนี้ (1) ชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อของผลิตภัณฑ์หลังจากได้รับการพัฒนา ได้แก่ “เสื่อกก บ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ หมู่ที่ 9 อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย” (2) ขนาด ขนาดของเสื่อกกมี 3 ขนาด ได้แก่ แบบม้วน กว้าง 83 เซนติเมตร ยาว 190 เซนติเมตร แบบพับ 2 กว้าง 92 เซนติเมตร ยาว 200 เซนติเมตร และแบบพับ 3 กว้าง 138 เซนติเมตร ยาว 200 เซนติเมตร (3) ข้อแนะนำในการใช้และการดูแลรักษา หลังการใช้งานเช็ดให้แห้ง หากโดนน้ำหรือความชื้นจะขึ้นราให้ล้างหรือเช็ดทำความสะอาดแล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท (4) ระบุประวัติผลิตภัณฑ์ “เสื่อกก” ภูมิปัญญาชาวบ้านเวียงปางคำจากการรับวัฒนธรรมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของบรรพบุรุษผ่านการถ่ายทอดวิธีการจักกก ย้อมสีกก ทอเป็นลวดลายบนผืนเสื่อจนถึงปัจจุบัน (5) ระบุ เดือน ที่ผลิต (6) ระบุชื่อผู้ทำหรือสถานที่ทำพร้อมสถานที่ตั้ง คือ บ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย เบอร์โทรติดต่อ 082-6198219 ตามภาพ 20

ภาพ 20 เครื่องหมายและฉลากของเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

2) การตรวจประเมินคุณภาพเสื่อกกบ้านเวียงปางคำตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก 7/2559 ผู้วิจัยได้ส่งเสื่อกกเพื่อทดสอบคุณลักษณะทางกายภาพการใช้งานกับศูนย์สิ่งแวดล้อมและทดสอบผลิตภัณฑ์ สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจ พลังงานและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยส่งตัวอย่างเสื่อกก จำนวน 5 ตัวอย่างในรุ่นเดียวกัน จากการตรวจประเมินคุณภาพเสื่อกกปรากฏว่า ตัวอย่างเสื่อกกทั้ง 5 ตัวอย่าง ผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน ตามประเด็นดังนี้ (1) ลักษณะทั่วไป ประณีต สวยงาม มีรูปแบบรูปทรงที่เหมาะสมกับการใช้งาน ไม่มีขอบคมและปลายแหลม ไม่มีรอยแตก ขาด รา หรือตำหนิที่เกิดจากการทำลายของแมลงปรากฏในชิ้นงานให้เห็นเด่นชัด ยกเว้นรอยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงานซึ่งไม่มีผลเสียต่อการใช้งาน (2) การประกอบ ต้องเรียบร้อย ประณีต สวยงาม ติดแน่น เหมาะสมกับชิ้นงาน ไม่มีกลิ่นของสารเคมีและรอยเปรอะเปื้อนของสารที่ใช้ยึดติดชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน (3) ลวดลาย ต้องประณีตเรียบร้อย สวยงาม สม่ำเสมอ การต่อลวดลายต้องตรงตามลักษณะของลวดลาย (4) สี สม่ำเสมอ ติดแน่น ไม่ด่างหลุด ลอก หรือเปรอะเปื้อน เมื่อจับหรือสัมผัสแล้วสีต้องไม่ติดมือ (5) การเก็บริม ประณีต เรียบร้อย สวยงามสม่ำเสมอตลอดชิ้นงาน (6) การใช้งานสามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ของการใช้

3) การถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยได้จัดโครงการถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยให้ความรู้เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน แนวทางการพัฒนาคุณภาพ กระบวนการย้อมสีกก และการควบคุมคุณภาพของเสื่อกกให้ได้มาตรฐานแก่กลุ่มผู้ทอเสื่อกก บ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 25 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 100 ผลการประเมินความพึงพอใจทั้ง 4 ด้าน พบว่า ได้รับความพึงพอใจระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้พัฒนาต่อยอด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.52 ด้านวิทยากรการถ่ายทอดเชื่อมโยงเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.44 ด้านเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตรงตามความต้องการและด้านสถานที่ ระยะเวลา อาหารมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.24 ตามภาพที่ 21

ภาพ 21 การถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

4) การประเมินคุณภาพเสื่อกกจากผู้รู้ในชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับของชุมชนตำบลเวียงเหนือการพัฒนาเสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559 ของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้นำผลิตภัณฑ์เสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ประเมินคุณภาพเสื่อกกจากผู้รู้เรื่องเสื่อกกในตำบลเวียงเหนืออำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน แบ่งข้อมูลเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลของผู้ตอบแบบประเมินและข้อมูลคุณภาพของเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชม จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้รู้ในชุมชนตำบลเวียงเหนือเป็นเพศหญิงทั้งหมด ร้อยละ 100 มีช่วงอายุ 71-80 ปี จำนวน 2 คน ร้อยละ 10 ช่วงอายุ 61-70 ปี จำนวน 7 คน ร้อยละ 35 ช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 9 คน ร้อยละ 45 และช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 2 คน ร้อยละ 10 ผลความพึงพอใจต่อต้นแบบเสื่อกกอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเครื่องหมายและฉลาก มีรายละเอียด ระบุชื่อชัดเจน ระบุขนาด มีข้อแนะนำในการใช้และการดูแลรักษา ระบุเดือน ปีที่ทำ มีชื่อผู้ทำ สถานที่ทำ พร้อมสถานที่ตั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.61 ด้านลักษณะของเสื่อกก ความประณีต สวยงาม ไม่มีของคมและปลายแหลม ไม่มีรอยแตกขาดรา หรือตำหนิ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.56 ด้านการประกอบเรียบร้อย ประณีต สวยงาม ติดแน่น เหมาะสมกับชิ้นงาน ไม่มีกลิ่นของสารเคมี ไม่มีรอยเปรอะเปื้อนของสารเคมีและด้านสี สีสม่ำเสมอ สีติดแน่น ไม่ด่าง หลุด ลอก หรือเปรอะเปื้อนมือ ทั้ง 2 ด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.47 และด้านลวดลาย ประณีต เรียบร้อย สวยงาม การต่อลวดลายสม่ำเสมอ ตามลักษณะของลวดลาย มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.25

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์เสื่อกกบ้านเวียงปางคำได้ศึกษาบริบทของการทอเสื่อกกการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนรับวัฒนธรรมทางภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยอพยพย้ายถิ่นฐานของคนในจังหวัดอุดรธานีและกาฬสินธุ์อาศัยอยู่ในตำบลเวียงเหนือซึ่งบ้านเวียงปางคำมีอาชีพเสริมคือ ทอเสื่อกกที่เป็นภูมิปัญญาสืบทอดจากบรรพบุรุษถึงปัจจุบัน เสื่อกกควรได้รับการอนุรักษ์เพื่อสืบทอดต่อให้คนรุ่นหลังสอดคล้องกับ บุญพรรค อวบอ้วน (2554) การอนุรักษ์และพัฒนาเสื่อกก กรณีศึกษาบ้านแพง อำเภอโกสุพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ประวัติความเป็นมาของเสื่อกกที่บ้านแพง เกิดจากการสืบทอดการทอเสื่อกกมาจากบรรพบุรุษกว่า 100 ปี เสื่อกกบ้านเวียงปางคำใช้ต้นกกพันธุ์ “ลังกา” เนื่องจากปลูกง่ายและมีตามธรรมชาติ ขนาดความยาว 1-2 เมตร สีของลำต้นกก

ลังกาไม่มีจุดด่างดำหรือลายเมื่อมีอายุมาก เตรียมเส้นกกสำหรับทอเสื่อมี 4 ขั้นตอน คือ การจักกก การตากเส้นกกที่จัก การย้อมสีกก การตากเส้นกกที่ย้อม ลวดลายเสื่อกกบ้านเวียงปางคำ มี 11 ลวดลาย คือ ลายบารูปืม ลายเครื่องหมายบวก ลายบาร์คู่ ลายหมากฮอส ลายสะโล้ง ลายหมากจับ ลายขิด ลายน้ำไหล ลายผ้าทอ 1 ลายผ้าทอ 2 ลายผ้าทอ 3 รูปแบบของเสื่อกกมี 2 แบบ คือ แบบม้วนและแบบพับ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ทอเสื่อกก พบว่า ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการพัฒนาเสื่อกกให้ได้ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านพัฒนาคุณภาพของการย้อมสีกกและด้านการพัฒนาเครื่องหมายและฉลากให้ผลิตภัณฑ์เสื่อกก ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการพัฒนาออกเป็น 4 ระยะ คือระยะที่ 1 การพัฒนาย้อมสีกกและพัฒนาเครื่องหมายและฉลาก การย้อมสีกก โดยกำหนดอัตราส่วน กำหนดเวลา กำหนดขนาดของเส้นกก การใส่สารส้ม (Aluminum Sulphate) ช่วยให้สีย้อมติดกับเส้นกกได้ดีและสว่างขึ้นได้ สารส้ม (Aluminum Sulphate) หรือเกลือเคมีประเภทหนึ่งเมื่อละลายน้ำทำให้มีค่าความเป็นกรด-เบส (pH) ลดลงจะมีสภาพเป็นกรด (งานมาตรฐานวิทยาศาสตร์, ม.ป.ป.) ดังนั้น สารส้ม (Aluminum Sulphate) จึงมีความสำคัญสำหรับการย้อมสีในภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากเป็นสารประกอบที่มีไอออนของอะลูมิเนียมซึ่งเป็นสารประกอบเชิงซ้อนกับโครงสร้างทางเคมีของสีและเส้นใยของพืช จึงทำให้สีติดเส้นใยได้ดีขึ้น สีเข้มขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับนันทิยา อัจฉราวรรณ์, ไพรัช วงศ์ยุทธไกร, สมพล มงคลพิทักษ์สุข, 2554; ประภากร สุคนธมณี, 2562; สุพะไชย์ จินดาวุฒิกุล, ม.ป.ป. ที่มีผลการศึกษาว่าสารส้มเป็นสารช่วยติด สารกระตุ้นหรือสารช่วยย้อมในการจับเม็ดสีกับเส้นใยและช่วยให้สีสดและสว่างขึ้น การย้อมสีเส้นกกใหม่สามารถย้อมสีได้ตามความต้องการ แต่สำหรับเส้นกกเก่าอายุ 2 ปีขึ้นไป ลักษณะเส้นกกเป็นสีน้ำตาลเข้มหากนำมาย้อมจะไม่ได้สีตามความต้องการ ดังนั้นเส้นกกเก่าหากย้อมสีโทนอ่อนควรนำไปแช่สารฟอกขาว (Sodium hydrosulfite) ที่มีประโยชน์ในอุตสาหกรรมการฟอกสี (กรมควบคุมมลพิษ, ม.ป.ป.) สอดคล้องกับสมจิตต์ บวรวัฒนาโสภณ, วรรณภา ตันยืนยงค์ (2544) โดยสารฟอกขาวมีคุณสมบัติเป็นสารรีดิวซ์ในอุตสาหกรรมการฟอกสีช่วยเปลี่ยนสีที่ไม่ละลายน้ำให้เป็นรูปของเกลือ โลหะอัลคาไลที่ละลายน้ำได้ จึงสามารถกำจัดสีที่ไม่ต้องการได้ การพัฒนาเครื่องหมายและฉลากของผลิตภัณฑ์เสื่อกกตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559 กำหนดให้มีรายละเอียด ชื่อผลิตภัณฑ์ ขนาด ข้อแนะนำในการใช้และการดูแลรักษา ประวัติผลิตภัณฑ์ เดือน ปีที่ทำและชื่อผู้ทำหรือสถานที่ทำ พร้อมสถานที่ตั้ง (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ระยะที่ 2 การตรวจประเมินคุณภาพเสื่อกก 6 ด้าน ด้านลักษณะทั่วไป ด้านการประกอบ ด้านลวดลาย ด้านสี ด้านการเก็บริม ด้านการใช้งาน ทั้ง 6 ด้าน ผ่านเกณฑ์ประเมินจากศูนย์สิ่งแวดล้อมและทดสอบผลิตภัณฑ์ สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจ พลังงานและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ระยะที่ 3 การถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาคุณภาพเสื่อกกให้กับสมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านเวียงปางคำในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกก ด้านความรู้มาตรฐานผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน แนวทางการพัฒนาคุณภาพ กระบวนการย้อมสีกก และการควบคุมคุณภาพของเสื่อกกให้ได้มาตรฐานซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยบางส่วนของ อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา (2559) ที่ได้การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกกเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน โดยมีรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ความรู้การแปรรูปเสื่อกก 2. การจัดการวิสาหกิจ 3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก และสอดคล้องงานวิจัยของสุกัญญา ดวงอุปมา, ภัทรพร ภาระนาค (2556) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกและทักษะการทอเสื่อกก ระยะที่ 4 การประเมินคุณภาพเสื่อกกจากผู้รู้ในชุมชนให้เป็นที่ยอมรับของคนในตำบลเวียงเหนือประเด็นการประเมิน 5 ด้าน คือ ด้านลักษณะของเสื่อกก ด้านการประกอบ ด้านลวดลาย ด้านสี ด้านเครื่องหมายและฉลากได้ผลการประเมินความพึงพอใจระดับมากที่สุดทุกด้าน จากการวิจัยได้ต้นแบบเสื่อกกบ้านเวียงปางคำตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์เสื่อกก 7/2559 เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เสื่อกก บ้านเวียงปางคำ ควรมีการประชุมติดตามผลงานของกลุ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่อย่างสม่ำเสมอ สำหรับกระบวนการการย้อมสีกก หากเป็นเส้นกกเก่าควรย้อมสีเข้มจะได้สีสม่ำเสมอและกลุ่มผู้ทอควรมีการศึกษาและหาวิธีการเพื่อพัฒนาคุณภาพสีกกอย่างต่อเนื่อง อาจมีการปรึกษาและข้อเสนอแนะจากสถาบันอุดมศึกษาหรือภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ ทั้งนี้ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยการสนับสนุนทางด้านวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์รูปใหม่ตามมาตรฐานสากลต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสื่อกกของบ้านเวียงปางคำในสื่อออนไลน์และช่องทางต่าง ๆมากขึ้น รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนธุรกิจของกลุ่มเพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงานสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการติดตามผลการขอรับเครื่องหมายมาตรฐานจากอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (ม.ป.ป.). *เอกสารข้อมูลความปลอดภัยเคมีภัณฑ์ (HSDB) SODIUMHYDROSULFITE*. สืบค้น 10 สิงหาคม 2563, จากศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตรายและเคมีภัณฑ์ (Chemical Data Bank) : http://msds.pcd.go.th/searchName.asp?vID=771

งานมาตรฐานวิทยาศาสตร์. (ม.ป.ป.). *เอกสารข้อมูลความปลอดภัยสารเคมี (MSDS) : สารส้ม.* สืบค้น 13 สิงหาคม 2563, จาก http://wqc-portal.pwa.co.th/attachment/topic/30/MSDS-Alum2.pdf

นันทิยา อัจฉราวรรณ์, ไพรัช วงศ์ยุทธไกร, สมพล มงคลพิทักษ์สุข. (2554). การสกัดสีย้อมผ้าจากดินแดง. *วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา*, 5(1), 26-35.

บุญพรรค อวบอ้วน. (2554). *การอนุรักษ์และพัฒนาการทอเสื่อกก: กรณีศึกษาบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัยจังหวัดมหาสารคาม*" นนทบุรี. (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ประภากร สุคนธมณี, (2562). *สีสันจากในสวน.* นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2559). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคั่ง มั่นคง และยั่งยืน*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. *มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน*. สืบค้น 13 สิงหาคม 2563, จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม: http://app.tisi.go.th/otop/otop_project.html

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกก มผช.7/2559*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กระทรวงอุตสาหกรรม.

สมจิตต์ บวรวัฒนาโสภณ, วรรณภา ตันยืนยงค์. (2544). สารฟอกขาว. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ,* 49(157), 32-36.

สุพะไชย์ จินดาวุฒิกุล. (ม.ป.ป.). การย้อมสีเส้นกกด้วยสีธรรมชาติ. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ*, สืบค้น 13 สิงหาคม 2563, จาก file:///C:/Users/ACER/Downloads/2562_68_209_P21-23.pdf

สุกัญญา ดวงอุปมา, ภัทรพร ภาระนาค. (2556). การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต,* 1(3), 195-203.

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา. (2559). *การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกกเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน*. วารสารธรรมทรรศน์. 6(2), 1-11.